

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Humanistiska fakulteten
Översättarprogrammet
Institutionen för språk och litteraturer, källspråk engelska

Yes, we can exaggerate!

En översättningsvetenskaplig studie av användningen av retoriska stilfigurer i ett amerikanskt politiskt tal, dess svenska översättning och ett svenskt politiskt tal

Linn Wennergren

Självständigt arbete, 15 högskolepoäng
Översättarutbildning 1, ÖU2100, Magisterutbildning
VT 2011
Handledare: Pia Köhlmyr
Examinator: Pia Köhlmyr

Abstract

Syftet med uppsatsen är att undersöka och jämföra användningen av retoriska stilfigurer i politiska tal av den amerikanske presidenten Barack Obama och den svenske statsministern Fredrik Reinfeldt. Hypotesen är att det amerikanska talet har en starkare strävan att med hjälp av retoriska stilfigurer övertyga åhörarna än det svenska talet har. En svensk översättning av Obamas tal undersöks också för att se om användningen av stilfigurer skiljer sig från originalet och/eller om det möjligtvis får en mer "svensk" karaktär i fråga om retorik.

Uppsatsen utgår från teori om klassisk retorik och stödjer sig framför allt på Hellspongs *Konsten att tala* (2004). Översättningsperspektivet utgår från Ingos *Konsten att översätta* (2007).

Metoden är kvalitativ innehållsanalys vilket innebär att det insamlade och avgränsade materialet både tolkas och beskrivs.

Resultatet visar att det framför allt i det amerikanska talet finns en stark tendens att överdriva, alltså att använda sig av stilfiguren hyperbol. Det förekommer också ett flertal allusioner; syftningar till andra personer, tal och händelser. Obama använder sig också av olika typer av upprepningar för att förstärka sitt budskap.

I översättningen faller en del metaforer, alliterationer och identiska upprepningar bort. Det som är mest typiskt för det amerikanska talet består dock och översättningen får därför inte en mer "svensk" karaktär.

Fredrik Reinfeldt överdriver inte och använder sig inte i någon större omfattning av identiska upprepningar. Statsministern har istället ett målade språk med många metaforer och besjälningar. En annan sak som skiljer sig stort är att han ställer många retoriska frågor. Likheter finns i att han precis som Obama använder sig av allusioner och varierad upprepning.

I Obamas tal finns 115 stilfigurer och i Reinfeldts tal 71. Hyperbolen anses vara en mer direkt påverkande stilfigur, medan metaforen snarare har en indirekt verkan på sina åhörare. Hyperbolen genomsyrar Obamas tal och metaforen Reinfeldts. Den direkta påverkan som hyperbolen ger, tillsammans med det större antalet retoriska stilfigurer, stödjer hypotesen om att det amerikanska talet använder sig mer av retoriska stilfigurer för att övertyga.

Nyckelord: Översättning, retorik, politiska tal, Barack Obama, Fredrik Reinfeldt, stilfigurer, ornatus, elocutio.

Innehåll

Abstract.....	2
Innehåll	3
1. Inledning	1
1.1. Bakgrund.....	1
1.2. Syfte och frågeställningar	2
1.3. Material.....	3
1.4. Metod.....	4
1.5. Disposition.....	4
2. Teoretisk bakgrund	6
2.1. Teori.....	6
2.2. Tidigare studier.....	9
3. Resultat och diskussion	10
3.1. Yes, we can exaggerate!	10
3.1.1. Hyperbol	10
3.1.2. Upprepning	11
3.1.3. Allusion och allegori	12
3.1.4. Synekdoke.....	13
3.2. Skillnader mellan källtext och måltext.....	14
3.2.1. Identisk upprepning	14
3.2.2. Besjälning/Metaforer	14
3.2.3. Synekdoke.....	16
3.2.4. Alliteration.....	17
3.2.5. Allegorin och kärleken	17
3.3. Metaforernas man	18
3.3.1. Metaforer	19
3.3.2. Synekdoke.....	20
3.3.3. Perifras	20
3.3.4. Allusion	21
3.3.5. Alliteration.....	21
3.3.6. Retoriska frågor	22
3.3.7. Upprepning	22
4. Sammanfattning och slutsats	24
Material och litteraturlista	28

Material.....	28
Litteratur	28

1. Inledning

I inledningen presenteras uppsatsens bakgrund i den klassiska retoriken, syfte och problemformulering, det material och den metod som används samt uppsatsens disposition.

1.1. Bakgrund

Enligt den klassiska retoriken skulle språket vara grammatiskt korrekt, klart och begripligt. Det skulle vara tydligt och det fick inte finnas utrymme för missförstånd. Men det skulle samtidigt vara levande och engagerande. Sist men inte minst skulle det fylla ett syfte och passa in i tid och rum och med vem som talade till vilka.

Under antiken fanns fyra klassiska stilideal: ”*puritas* (korrekthet), *perspicuitas* (klarhet), *ornatus* (konstnärlig skönhet, alltså levande och utsmyckat) och *aptum* (passande och ändamålsenligt)” (Elmelund Kjeldsen 2008:207).

Elocutio, språkets utformning, var viktig under antiken och *ornatus* spelade en central roll för språket. Man smyckade språket genom att använda *tropes* (bildliga uttryck) och *stilfigurer*. Hur de olika troperna och stilfigurerna definieras är omdiskuterat men deras huvudsyfte är formen och de persuasiva funktionerna. De hjälper till att väcka åhörarnas uppmärksamhet och att behålla deras intresse.

Den klassiska retoriken är intressant på så sätt att den används än idag och mycket av forskningen från 400-talet f.vt. och Aristoteles idéer och indelningar på 300-talet f.vt. är fortfarande brukliga. Vem skulle påstå att det är ålderdomligt att använda sig av hyperbol (överdrifter), metaforer, synekdoke (delen representerar helheten, ’morgondag’ istället för ’framtid’), metonymi eller ironi?

Att den klassiska retoriken påverkar hur nutida tal ser ut är så självklart och inpräntat i vår bild av hur ett tal ska hållas att vi inte reflekterar över att de verktyg som används även användes för nästan 2500 år sedan. Vi vet att det är retorik och att vi kan bli ”lurade” om vi inte spetsar öronen och är kritiska. Men att vi ska

behöva göra det när samma knep använts så länge är väldigt spännande.

Vi svenskar tycker ofta att vi är lite för försiktiga, blyga och formella. Amerikaner anses generellt som mer öppna, ytliga och överdådiga. Efter att ha analyserat tal av George W. Bush och Barack Obama förstärktes min bild av dessa två västerländska men ändå väldigt kulturellt olika länder. De amerikanska presidenttalen har en storslagen ton och min uppfattning är att de tar i mer än de svenska statsministrarna när de talar. Såvida den svenska statsministern inte heter Olof Palme förstås.

För att få en närmare inblick i hur ornatus, troper och stilfigurer används i dagens politiska tal bestämde jag mig för att undersöka ett tal av president Barack Obama och jämföra det med ett av statsminister Fredrik Reinfeldt. Jag ville också se vad som händer med stilfigurerna när man översätter från ett språk till ett annat och undersökte och jämförde därför också den svenska översättningen av Obamas tal med originalet.

1.2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att beskriva och analysera två offentliga tal av politiska ledare under ekonomiska kriser. Ett tal av den amerikanska presidenten Barack Obama, dess svenska översättning och ett tal av den svenska statsministern Fredrik Reinfeldt jämförs genom att jag kartlägger och analyserar användningen av retoriska stilfigurer. Detta innebär också att jag definierar de olika retoriska figurer som analyseras.

Uppsatsen bygger på följande frågeställningar:

1. Vilken typ av retoriska stilfigurer används i det amerikanska talet och dess svenska översättning? Vilka används i det svenska talet?
2. På vilket sätt och i vilket syfte används de olika retoriska stilfigurerna?
3. Är retoriska stilfigurer mer frekventa i det amerikanska talet än i det svenska?

4. Är de retoriska stilfigurerna lika frekventa i det amerikanska talet på originalspråk som i dess svenska översättning?
5. Förändras användningen av retoriska stilfigurer i den svenska översättningen av det amerikanska talet så det blir mer likt det svenska talet i original?

Min hypotes är att det amerikanska talet har en starkare strävan att med hjälp av retoriska stilfigurer övertyga åhörarna än det svenska talet har. Vidare är en del av hypotesen att den svenska stilen speglas även i den svenska översättningen av det amerikanska talet.

1.3. Material

Min undersökning utgår från studier av två politiska tal i original och en översättning.

- Barack Obamas segertal till folket 4 november 2008, efter att han vunnit presidentvalet.
- Obamas tal på svenska, översatt av TT.
- Statsminister Fredrik Reinfeldts tal om Sveriges aktuella Europapolitik i Europahuset den 7 mars 2011.

De tal jag valt att analysera har båda hållits i samband med ekonomiska kriser. Obamas tal hölls 2008, mitt under finanskrisens mest kritiska period, och Reinfeldts tal hölls i mars 2011, då Sverige var på väg ut ur krisen. Avsikten med detta urval är att kunna jämföra tal som har ungefär samma syfte och mål. Ett antagande är till exempel att talaren vill inge hopp om framtiden i sina åhörare. Det skulle kunna vara så att de olika talens liknande mål hänger ihop med stilen och användningen av de retoriska figurerna. Talen framförs dock under olika skeden och i olika nationer, vilket är en del av problemen som kommer att undersökas.

Obamas tal i original innehåller 1961 löpord och Reinfeldts tal, som är längre, har därför kortats ned till samma antal och avslutas i det 39:e stycket med frasen ”makroekonomiska obalanser”. Denna nedkortning kan påverka resultatet men eftersom det inte finns två lika långa tal som tar upp samma typ av ämne (ekonomisk kris) är detta det lämpligaste sättet. För att kunna svara på frågan om det ena talet innehåller fler

retoriska stilfigurer är det nödvändigt att de delar av talen som analyseras är lika långa.

1.4. Metod

För att studera retoriken i de tre politiska talen gjorde jag först en kvantitativ genomgång för att undersöka de vanligast förekommande retoriska taktikerna. Därefter övergick arbetet i att bearbeta dessa med utgångspunkt i den kvalitativa innehållsanalysen.

Kvalitativ innehållsanalys beskrivs av vetenskapsteoretikern Bertil Carlsson (1991:62) i ett antal steg. Först måste det insamlade materialet reduceras för att bli hanterbart. Dokumenten analyseras för att forskaren ska kunna hitta uttryck eller påståenden som hör samman grundat på liknande resonemang. Dessa delas sedan in i kategorier. Det material som plockas ut och kategoriseras kan både beskrivas och tolkas, vilket gör innehållsanalysen både till en subjektiv och till en objektiv forskningsmetod.

Efter att ha plockat ut de vanligast förekommande retoriska taktikerna i de tre talen, delade jag in dessa i 11 retoriskt intressanta kategorier:

- Allegori
- Alliteration
- Allusion
- Besjälning
- Hyperbol
- Metafor
- Parafra
- Perifras
- Retorisk fråga
- Synekdoke
- Upprepning

1.5. Disposition

Studien inleds med en bakgrund som redogör kort för antikens klassiska stilideal med dess stilfigurer och troper. Där diskuteras också varför retorik är intressant än idag. Därefter presenteras syfte, problemformuleringar och uppsatsens hypotes. I ”Metod och material”

förklaras den kvalitativa innehållsanalysen. Retoriska kategorier och de tal som ska analyseras listas upp.

I kapitel 2 presenteras teori och begrepp som främst utgår från Hellspongs *Konsten att tala* (2004). Därefter följer kapitlet för "Resultat och diskussion" som är uppdelat i tre delar: "Yes, we can exaggerate" om Barack Obamas tal, "Skillnader i översättningen" om vad som händer i översättningen av Obamas tal till svenska, och slutligen "Metaforernas man", som handlar om Fredrik Reinfeldts politiska tal. I alla delar undersöks talens användande av retoriska stilfigurer.

Det sista kapitlet är "Sammanfattning och slutsats" där uppsatsens syfte redogörs och problemformuleringar besvaras på ett sätt som sammanfattar uppsatsens resultat. Där testas också huruvida hypotesen är hållbar eller inte.

2. Teoretisk bakgrund

I detta kapitel presenteras utgångspunkterna och de primära källorna till teorin, vilka baseras på Hellspong (2004). Här listas och förklaras även de retoriska stilfigurer som analysen grundar sig på. Därefter presenteras och diskuteras några tidigare studier som anknyter till ämnet för min undersökning.

2.1. Teori

Begreppen och teorin som används och definieras i den här uppsatsen utgår från Lennart Hellspongs *Konsten att tala* (2004). Hellspong menar att vi idag inser att form och innehåll hör ihop och att kommunikatörer som lärare, präster, journalister och politiker därför använder sig av den klassiska retorikens lära för att uttrycka sig. Språkets funktion anpassas efter situation och användare. Hellspong ser ”dagens retoriska språkgranskning [...] som en central intellektuell disciplin som rör förutsättningarna för vår världsbild och vårt tänkande” (2004:41).

Ordet *retorik* är mångtydigt. Dels kan det syfta på läran om det offentliga talets förutsättningar och teknik och det är då ett ämne för studier, just som det är i denna uppsats. Dels kan det handla om det medvetna utövandet av talarkonsten i praktiken. Till sist kan det även handla om människans förmåga att med hjälp av talet och språkets natur kunna påverka på ett socialt plan.

Enligt Hellspong används stilfigurer medvetet för att uppfylla ett syfte som kan vara att ”övertyga, att informera eller att roa” (2004:138). Framför allt är den estetiska stildimensionen betydande i fråga om att väcka åhörarnas uppmärksamhet och att behålla deras intresse men den kan också ha andra mål vilket presenteras i respektive kategori nedan.

En del kategorier beskrivs mycket kortfattat eller är inte alls representerade i Hellspong (2004). I de fallen har definitioner som återfinns i Stålhammar (1997) och Renberg (2007) använts.

Allegori innebär att man byter ut det egentliga budskapet mot en metafor i form av en saga eller berättelse. Hellspong menar att till exempel ”sociala institutioner eller allmänna idéer skildras som levande människor” (2004:152). Berättelsen är konkret och därför mer lättförståelig än en abstrakt beskrivning av ett fenomen. Hellspong skriver också att detta är ett sätt för talaren att befria sig från det fulla ansvaret genom att lämna berättelsen öppen för åhörarnas tolkning.

Hellspong skriver att **alliteration** innebär ”att inleda två eller flera ord nära varandra med samma ljud eller ljudkombination” (2004:147). Retoriskt används alliteration för att göra talet mer estetiskt och den rytm och ton det ger kan också göra att åhöraren lägger betydelsefulla fraser på minnet. Ett tal som skiftar i form, ton och tempo är också mer behagligt att lyssna på.

Med **allusion** menas att en formulering syftar på något utanför talet, men som ändå förutsätts vara känt av åhörarna. Det kan handla om händelser, litterära verk eller andra tal och citat. En allusion kan både vara uttalad och öppen, som i ett citat, och dold, som i anspelningar på händelser eller personer.

Besjälning är en typ av metafor som innebär att man förmänskligar något abstrakt och därför gör det lättare att förstå. Det kan gälla politiska eller ekonomiska system men även teknik. Datorns program är ett bra exempel på något som ofta beskrivs med hjälp av besjälning. Stålhammar skriver i *Metaforernas mönster* (1997:123) att eftersom det inte går att se med blotta ögat vad datorn gör är det de synliga resultaten som namnges. Många uttryck som har med datorer att göra är förmänskligande. Datorn har till exempel både *minne* och *kraft* (kapacitet).

Hyperbol betyder ’överdrift’. Hyperbolen är en expressiv handling där talaren visar sitt känslomässiga engagemang för något. Det är också ett sätt att förstärka något och belysa hur viktigt det är.

En **metafor** är ett bildligt begrepp som ersätter något annat ofta abstrakt begrepp. Metaforer används för att förklara nya saker med gamla ord, för att kunna sprida ny kunskap vidare. En politisk talare som talar till en stor folkmassa kan inte använda svårbegripliga uttryck utan måste anpassa talet så att åhörarna förstår. Ett sätt är att konkretisera med hjälp av vardagliga ord som på något sätt kan kopplas till det som behöver förklaras. Metaforer kan också användas för att smycka talet

med vackra ord och därmed göra det mer intressant och behagligt att lyssna på.

Parafras är ett sätt att upprepa en grundidé utan att få talet att bli tråkigt och mekaniskt. En parafras innebär en omformulering av en och samma sak. Betydelsen är alltså densamma.

Perifras är också ett sätt att variera något, precis som parafrasen. Skillnaden är att perifrasen ändrar betydelsen och ibland även syftningen. En perifras är en omskrivande beteckning för något. En politiker kanske kallar sitt parti för "Sveriges framtidsparti" fast det egentligen har ett annat officiellt namn (Hellspong 2004:141). Syftet i det här fallet är att skapa positiva associationer till partiet men det skulle också kunna handla om det motsatta när talaren vill ställa någon annan eller något annat i dålig dager.

En **retorisk fråga** är en fråga som egentligen är ett påstående. Renberg (2007:40) ger ett exempel på detta: "Kan detta kallas rättvisa?"

Tropen **synekdoke** innebär att man ersätter ett begrepp med ett ord med snävare eller vidare betydelse. Hellspong exemplifierar om talaren vill säga att många fabriker har sommarstängt att denne kanske säger: "Nu är fabriksgrindarna tillbommade". Den vanligaste typen av synekdoke är det som på latin kallas *pars pro toto*, delen representerar helheten. "Tjugo vårar" exempelvis står för "tjugo år" och "böljan" står för "havet" (SAOL [www]).

Att **upprepa** ett budskap är ett bra sätt att få det att etsa sig fast i åhörarnas medvetanden. Det finns olika typer av upprepning, och Hellspong talar om tre samverkande sätt att befästa ett budskap: **repetition, variation, stegring**. Dessa tre kan också verka enskilt men får då mindre genomslagskraft. Genom att framföra ett och samma meddelande med olika ord och meningar efter varandra får vi en varierad upprepning och repetition. Hellspong ger ett exempel på repetition, variation och stegring i ett uttalande: "Vi tror på framtiden. Vi är redo för den. Och vi kan öppna den för Sveriges folk" (2004:139).

När flera liknande begrepp radas upp efter varandra, kallas detta för **hopning**: "Vårt parti har de nya idéerna. Vi drar till oss de unga väljarna. Och vi har viljan och kraften att bryta upp ur gamla hjulspår och slå in på nya vägar" (Hellspong 2004:145). Hopning är en typ av

varierad upprepning där något allmänt ersätts med eller följs upp av mer konkreta exempel.

Identisk upprepning innebär helt enkelt att talaren upprepar samma fras flera gånger. Ett mycket känt exempel på detta är Martin Luther Kings tal ”I have a dream”, där han yttrar denna fras åtta gånger och för varje gång blir känslan, drömmen och hoppet om framtiden starkare.

2.2. Tidigare studier

Det finns ett stort antal avhandlingar och uppsatser som behandlar retorik i politiska tal men jämförelser av retoriska stilfigurer i politiska tal i olika nationer och i översättning verkar vara ett mer utforskat område.

Sara Björke (2008) har skrivit en kandidatuppsats där hon undersöker skillnader och likheter mellan fyra svenska politikernas användning av metaforer i partiledardebatter. Hennes slutsats är att de olika politikerna använder olika typer av metaforer i olika frågor men att det är svårt att säga om detta beror på ideologiska skillnader. Hennes uppsats har inte samma perspektiv som denna eftersom den ser till politiskt ideologiska gränser/skillnader och inte nationella. Den tar också bara upp stilfiguren metafor.

Även Marianne Uvehammer (2005) har skrivit en uppsats som tar upp politikernas användande av språket för att övertyga. Hon tar också upp metaforbruk i uttalanden av George W. Bush och John F. Kerry i presidentvalsdebatten 2004. Hon stöder sig bland annat på Lakoff & Johnson (1980), som hävdar att metaforer har en viktig roll i argumentationer. Detta påstående stärks också i hennes resultatredovisning.

En annan kandidatuppsats undersöker Göran Perssons tal efter mordet på Anna Lindh. Linda Egersten (2003) konstaterar där att Göran Persson använder stilfigurer för att göra talen mer intressanta och målade. Uppsatsens fokus ligger dock på genren genus demonstrativums betydelse i politisk kriskommunikation.

3. Resultat och diskussion

I detta kapitel presenteras inledningsvis resultatet av analysen av Barack Obamas tal. Därefter jämförs det amerikanska talet med dess svenska översättning. Slutligen undersöks Fredrik Reinfeldts tal.

3.1. Yes, we can exaggerate!

De vanligaste stilfigurerna i Barack Obamas tal är de som kanske allra mest uppfyller bilden av att amerikaner inte är blygsamma och tillbakadragna utan utåtriktade och högljudda. Det är dock inte den här uppsatsens hypotes. Den här uppsatsens hypotes är att det amerikanska talet genom stilfigurer har en starkare strävan efter att övertyga.

Barack Obama utstrålar en lugn personlighet men efter en analys av hans segertal till folket den 4 november 2008, framgår det tydligt att detta inte betyder att han inte samtidigt är bra på att överdriva. Nedan följer de vanligaste stilfigurerna i Obamas tal. Det som är utmärkande och av speciell vikt för exemplen markeras med kursiv stil.

3.1.1. *Hyperbol*

Hyperbol betyder överdrift. Men att överdriva är inte riktigt att ljuga eftersom åhörarna märker och förstår att talaren överdriver. Hellspong skriver att hyperbolen ”gör stenen till ett klippblock och det lilla obehaget till en katastrof” (Hellspong 2004:153). Men hur stor är stenen som kallas klippblock och hur allvarligt är det lilla obehaget som kallas katastrof? Det är det som åhörarna ofta inte kan vara helt säkra på.

Stilfiguren används för att förstärka något och få publiken att ryckas med. När Obama vill visa sin tacksamhet gentemot sin kampanjorganisation uttrycker han det såhär:

To my campaign manager David Plouffe, my chief strategist David Axelrod, and *the best campaign team ever assembled in the history of politics* – you made this happen [...]

Uttalandet är uppenbart subjektivt vilket också åhörarna förstår. Den positiva effekten av subjektiviteten och överdriften tillsammans är att uttalandet uppfattas som extra expressivt. Obama vill visa att han verkligen känner tacksamhet till dessa människor och lyckas också med det.

Obama talar vidare om de som hjälpt honom i hans kampanj och får det att låta som att de lämnat sina familjer och riskerat sina liv i den kallaste av vintrar:

It grew strength from the young people who rejected the myth of their generation's apathy, *who left their homes and their families* for jobs that offered little pay and less sleep; from the not so young *people who braved the bitter cold and the scorching heat* to knock on the door of perfect strangers [...]

I det här fallet kan nog hyperbolen ha gått för långt och därför få motsatt effekt och verka något löjlig. De två följande hyperbolerna är mer allmänna sådana som förstärker och skapar en hoppfull och nästan magisk känsla inför framtiden:

Our union can be perfected

She was there to witness a generation rise to greatness [efter andra världskriget, min anmärkning]

Vidare hävdar Obama att finanskrisen 2008 är den värsta på ett århundrade: "The worst financial crisis in a century." Under den krisen uppgick arbetslösheten som högst 10,2 % i oktober 2009, enligt National Conference of State Legislatures [www]. Under depressionen på 1930-talet beräknas arbetslösheten ha uppnått hela 25 % (Swanson & Williamson 1972). Att kalla finanskrisen 2008 för den värsta på ett århundrade är en grov överdrift eller ett felaktigt påstående, vilket minskar trovärdigheten hos talaren.

3.1.2. Upprepning

I Obamas tal finns flera exempel på varierad upprepning med stegring. Genom att upprepa de tre första orden i meningarna förstår åhöraren att de hänger ihop. *Chance*, *moment* och *time* syftar egentligen på samma sak men uttrycks med olika ord. Detta är alltså ett exempel på varierad upprepning med stegring:

This is our *chance* to answer that call. This is our *moment*. This is our *time*.

I ett stycke börjar Obama med att upprepa motgångarna i amerikansk politik i tre meningar och förstärker dem även med stegring. När verkan är som starkast gör han ett tvärt kast och bryter med sin tidigare negativa ton genom att plötsligt tala väldigt positivt. Egentligen finns ingen förklaring till varför Obama plötsligt är positiv men den starka kontrastverkan som denna antites ger gör att uttalandet får extra genomslagskraft. Dessutom upprepar han det positiva och förstärker det ytterligare genom det personliga pronomenet ”we”:

The road ahead will be long. Our climb will be steep. We may not get there in one year or even one term, but America – I have never been more hopeful than I am tonight that we will get there. I promise you – we as a people will get there.

Identisk upprepning kan väldigt enkelt vara ett uttryck som upprepas rakt av som Obamas kända formulering ”Yes, we can”. Det kan också vara ett uttryck som upprepas men följs av olika argument, bekräftelser eller exempel på det upprepade.

(Tonight is your answer)

It’s the answer told by lines that stretched around schools and churches [...]

It’s the answer spoken by young and old [...]

It’s the answer that led those who have been told for so long to be cynical [...]

3.1.3. Allusion och allegori

En stor del av Obamas tal kan ses som en allegori, en metaforisk berättelse. Han berättar om den 106-åriga Ann Nixon Cooper och hur hon upplevt händelser i världshistorien och hur det var att vara svart kvinna förr och nu. Anns livsberättelse får representera både händelser och alla svarta kvinnor under ett århundrade.

En annan allegori är när Obama beskriver landets ekonomiska tillstånd genom att beskriva livet för många amerikanska familjer:

There are mothers and fathers who will lie awake after their children fall asleep and wonder how they’ll make the mortgage, or pay their doctor’s bills, or save enough for college.

Allusion innebär att talaren syftar på händelser, personer eller litterära verk utanför själva talet. Hellspong skriver att allusionen kan ge legitimitet åt det talaren säger (2004:144). Genom att citera en person med högt anseende jämför talaren sig med denne och visar att han/hon har liknande ambitioner eller åsikter. Obama jämför sig med Lincoln genom en öppen allusion:

As Lincoln said to a nation far more divided than ours, "We are not enemies, but friends... though passion may have strained it must not break our bonds of affection."

Allusionen ovan är öppen eftersom Obama tydligt uttrycker att det är Lincoln som sagt detta. Obama använder sig också av dolda allusioner som han väver in i talet. Just denna allusion finns också i allegorin om Ann Nixon Coopers liv:

When there was despair in the dust bowl and *depression* across the land, she saw a nation conquer *fear itself* with a *New Deal*, new jobs and a new sense of common purpose. Yes we can.

Depressionen som Obama syftar på är förstas "The great depression" (Den stora depressionen 1929). *Fear itself* anspelar på ett känt citat ur Franklin D. Roosevelts installationstal 4 mars 1933. Hela citatet lyder "The only thing we have to fear is fear itself". *New Deal* syftar på den intensiva reformperiod, de berömda "hundra dagarna" där Roosevelt påbörjade ett betydande program, som kallades "den nya given" (New Deal).

En annan något dold allusion är när Obama talar om "a preacher from Atlanta who told a people that 'We Shall Overcome'". Han syftar på Martin Luther King och den protestsång som associeras med medborgarrättsrörelsen i USA på 1950- och 1960-talen. Som USA:s förste färgade president har Obama ett stort stöd från de afroamerikanska väljarna. Genom att få åhörarna att tänka på starka händelser som de kan knyta an till personligen skapar han en emotionell stämning och publiken rycks med.

3.1.4. Synekdoke

En detalj som får stå för en helhet, kallas för synekdoke. Det finns oerhört många exempel på detta i Obamas tal, men det behöver inte alltid vara medvetet. "A better *day*" handlar egentligen om "en bättre *framtid*" och "the *streets* of Scranton" får representera hela området Scranton. När Obama säger "It cannot happen without *you*" talar han inte bara till den folksamling som kommit för att lyssna på honom utan

han syftar på hela USA:s befolkning. När han frågar sig vilken förändring av landet hans döttrar kommer få se när de växer upp menar han förstås generellt, hur landets politik, ekonomi, kultur och så vidare kommer se ut.

3.2. Skillnader mellan källtext och måltext

I det här avsnittet undersöks de skillnader som sker i översättningen till svenska av det amerikanska talet. De vanligaste fallen där mest förändring sker gäller upprepningar, metaforer och synekdoke.

3.2.1. Identisk upprepning

Identiska upprepningar faller bort i översättningen. Den identiska upprepningen sker bara i början av två stycken i översättningen medan den i originalet förekommer tre gånger. Tretalet är också ett gammalt beprövat retoriskt knep som förstärker och förhöjer stilnivån och gör att åhöraren minns vad texten handlar om. Blir upprepningarna fler än tre finns det risk att de uppfattas som tjetiga.

It's the answer > Svaret finns

It's the answer > Det är svaret

It's the answer > Det är svaret

3.2.2. Besjälning/Metaforer

I det engelska språket är det vanligt att använda metaforer som besjälning vilket inte har varit lika vanligt i svenskan. Nedan syns hur en del besjälning faller bort i översättningen:

Tonight is your answer > då har ni fått svaret i natt

In numbers this *nation has never seen* > i mängder som *aldrig skådats i detta land*

I källtexten är *this nation* subjekt, medan *detta land* istället fungerar som rumsadverbial i måltexten.

We are [...] the United States of America > vi är [...] Amerikas förenta stater.

I exemplet ovan finns besjälningen kvar. Nedan ser vi däremot hur metaforerna faller bort. Det finns olika teorier om hur en metafor som inte finns i målspråket ska hanteras. Ingo (2007:120) skriver att metaforen kan behållas (direktöversättas) om den är tillräckligt känd för målspråkets läsare. I det här fallet är det motsvarande svenska ordet *båge* (eng. *arc*) känt, men det används inte i samma metaforiska betydelse och kan därför inte översättas rakt av. Ingo exemplifierar detta med ordet *soppa* som har en semantisk association till oreda, vilket inte det engelska *soup* har. På samma sätt går det alltså inte att översätta meningen ”*arc of history*” med ”historiens *böjning*” eller dylikt:

[...] put their hands on the arc of history > bidra till vår historiska utveckling.

Anledningen till att metaforen försvinner i målspråket är att där inte finns en direkt motsvarande metafor. Ingo talar om olika lösningar när ett idiom ska översättas. Han går så långt som att hävda att ”det är översättarens skyldighet att i görligaste mån bibehålla uttryckskraften och de stilistiska särdragen hos originaltexten” (2007:144). Det lämpliga vore i det här fallet alltså att översätta metaforen med en annan metafor för att behålla textens mest ”färgstarka, tilltalande och uttryckskraftiga ord” som idiom representerar. I det här fallet skulle en mer metaforisk översättning till exempel kunna vara ”*leda historiens gång*” men istället har översättaren valt att översätta med ett ”förklarande normaluttryck”, som Ingo kallar det. Ingo har en mycket kritisk inställning till ”förklarande normaluttryck”:

Detta är en lösning översättaren tyr sig till endast om man efter en grundlig utredning inte har lyckats finna en idiomatisk motsvarighet till källspråkets idiom. Under inga omständigheter får denna lösning bli en standardlösning. Svagheten ligger framför allt däri, att en uttrycksfull och njutbar originaltext då blir blek och uttryckslös, vilket är ödesdigert med tanke på stilen (2007:145).

Det finns en rad metaforer som är mer lättöversättliga, har en motsvarande metafor i målspråket och därför sällan faller bort:

My partner on this *journey* > min partner på denna *resa*

The *rock* of our family > *klippan* I vår familj

3.2.3. Synekdoke

Lennart Hellspång skriver att metonymi innebär att talaren använder ord som egentligen syftar på något annat. Metaforen skapar bilder genom att låna ord även från andra områden medan metonymin inte går så långt: ”Den nya betydelsen ligger inom samma område som den gamla” (Hellspång 2004:152). Ett exempel på metonymi är att säga *flaskan* istället för *alkoholen*.

Synekdoke är en variant av metonymi som innebär att delen får representera helheten. Detta beror på att delen ofta är mer konkret än helheten och därför mer lättbegriplig. *Morgondagen* får till exempel representera *framtiden*, vilket är ett vagare begrepp.

The hope of a better day > hoppet om en bättre framtid

I exemplet ovan ser vi hur synekdokan försvinner i måltexten. Förklaringen är antagligen att samma motsvarande stående uttryck inte används i svenskan. Vi säger inte naturligt ”hoppet om en bättre dag”. Däremot skulle översättaren kunna behålla synekdokan genom att skriva ”hoppet om en bättre morgondag”. Många fall av synekdoke översätts rakt av och deras betydelse överförs på ett smidigt sätt som exemplen nedan:

The halls of Washington > Washingtons korridorer

The backyards of Des Moines > Des Moines bakgårdar

En annan variant som exemplifieras nedan är där en synekdoke översätts med en metafor, antagligen för att undvika missförstånd bland de svenska läsarna. *Wall Street* är en mycket känd gata, medan *Main Street* används som metafor i vidare bemärkelse och blir naturligare på engelska än på svenska. *Mannen på gatan* är också en mycket bred svensk metafor som överför betydelsen av källspråkets term.

[...] we cannot have a thriving Wall Street while *Main Street* suffers
[...]

[...] att vi inte kan ha ett Wall Street som frodas när *mannen på gatan*
lider [...]

Andra fasta uttryck som metaforen *rock* > *klippa*, kan vara lätta att översätta. Även om de båda metaforerna nedan är etablerade och har en mycket likartad innebörd kan vi notera att den engelska metaforen även ger exempel på allitteration, vilket bortfaller i den svenska översättningen:

Break our bonds > Klippa våra band

3.2.4. Alliteration

Alliteration kan uppstå av en slump eller kan vara planerad. Den alliteration som uppstått i den svenska översättningen nedan är förmodligen inte planerad.

Our union can be perfected > Vår förening kan förbättras

När det gäller ”The heartache and the hope” har vi förmodligen inte att göra med en slump. Meningen är föremål för alliteration men den innehåller också en antites, dvs. två motsatsord som ställs mot varandra för att skapa en kontrastverkan som höjer uttryckskraften (Hellspong 2004:154). *Heartache* är ledsamt och *hope* är positivt.

The heartache and the hope > Allt tvivel och hopp

En översättning som behåller alliterationen skulle kunna vara ”förtvivlan och framtidshopp”. En sådan översättning skulle dock inte vara speciellt trogen originalet. Översättaren måste ofta väga mellan att översätta de retoriska figurerna men gå ifrån originalet alternativt vara trogen originalet men låta de retoriska figurerna försvinna bort.

At a time when women’s voices where silenced > ej översatt

Meningen ovan och hela stycket den ingår i är av någon anledning inte översatt. Förmodligen har inte översättaren fått en fullständig originaltext.¹ I en annan översättning av samma text har Johan Arkert för Aftonbladet översatt meningen ovan såhär:

Under en tid då kvinnors röster tystades och deras hopp avfärdades

Det förekommer ingen alliteration i översättningen.

3.2.5. Allegorin och kärleken

En del avsnitt ur Obamas tal har helt tagits bort i TT:s översättning. När Obama talar om sin fru verkar det bli lite för mjäkigt för TT:s översättare.

¹ Jag har ställt frågan till Svenska Dagbladet som publicerat översättningen, dock utan att få svar.

I would not be standing here without the unyielding support of my best friend for the last sixteen years, the rock of our family and *the love of my life*, our nation's next First Lady [...]

Jag skulle inte stå här i natt utan det osvikliga stödet från min bästa vän sedan 16 år, klippan i vår familj, vårt lands nästa första dam [...]

Det andra fallet är där två delar om två rader vardera helt enkelt inte översatts. Det handlar om Ann Nixon Cooper, en 106-årig mörkhyad dam som gått och röstat. Hon får representera den mängd människor som får sina röster hörda oavsett ålder, kön eller etnicitet. Genom att berätta om Ann Nixon Cooper väver Obama in historiens förlopp, om hur det i hennes ungdom var röstförbud för svarta och för kvinnor och hur tiderna förändrats och hur fantastiskt det är att alla nu har lika rättigheter. Det Obama gör när han återberättar en sådan personlig historia kallas allegori; en sorts metaforisk berättelse.

Allegorin om Ann Nixon Cooper och det hon sett hända under det senaste århundradet (första mannen på månen, andra världskriget, Berlinmurens fall m.m.) omfattar 25 rader i den engelska transkriberingen av talet. Fyra av dessa rader (i originalet) är inte översatta:

At a time when women's voices were silenced and their hopes dismissed, she lived to see them stand up and speak out and reach for the ballot. Yes, we can.

When the bombs fell on our harbor and tyranny threatened the world, she was there to witness a generation rise to greatness and a democracy was saved. Yes, we can.

Att de två styckena inte översatts beror rimligtvis på ett enkelt misstag. I översättningen av Johan Arkert för Aftonbladet finns de två styckena översatta. Arkert har även översatt "the love of my life" till "mitt livs kärlek".

3.3. Metaforernas man

Fredrik Reinfeldt är kanske inte känd för att vara den mest utsvävande av politiker och en del tycker att han saknar humor. I det här talet använder han dock många exempel på ett väldigt målande språk som är väl utsmyckat med stilfigurer. Variationen av typen av stilfigurer är inte stor men bland annat finns det en mängd metaforer som jag kommer titta närmare på i detta avsnitt.

3.3.1. Metaforer

Med hjälp av metaforer kan en talare ge en förstärkt bild av det som sägs samtidigt som det är svårt att tala emot dem, eftersom de är så obestämda. Enligt Stålhammar (1997:8) går det att dela upp metaforer i två stora kategorier: den litterära metaforen som är emotiv (upplevelseskapande) och den vetenskapliga eller allmänspråkliga som är kognitiv, alltså informationsrelaterad. Politiska tal kan vara allt från väldigt formella och vetenskapliga till starkt känslomässiga. Det är tydligt hur metaforerna skiftar mellan emotiva och kognitiva.

Ett av metaforenas huvudsyfte är att skapa konkretion. Reinfeldt är ofta väldigt tydlig och explicit men blandar upp denna tydlighet med metaforer för att göra talet vackrare och mer intressant. Metaforerna nedan är snarast emotiva:

Genom historien har vi sett många exempel på hur gryende frihetsdrömmar *slagits ned* eller *grusats*.

Reinfeldt börjar sitt tal med ett implicit sätt att uttrycka sig och förstärker känslan med hjälp av metaforer som utgörs av enskilda ord eller fraser och som beskriver händelser. Därefter förklarar han mer explicit vad det är han syftar på: ”Delar av arabvärlden är just nu i färd med att hantera dessa svåra utmaningar”.

Reinfeldt använder sig en hel del av kända metaforer och sådana metaforer som blivit så befästa i det svenska språket att vi sällan ens tänker på att de är just metaforer. Några exempel på detta är: ”viktiga *byggstenar lades*”, ”*resan* därifrån till idag” (tid och rum blandas och konkretiseras), ”långsam och tvekande *vandring* till Europasamarbetet”, ”*ta steget* in i Europasamarbetet”, ”vi *blickar* ut i vår omvärld”, ”*bygga* sig en framtid”, ”USA får nöja sig med en *silverplats*”, ”EU står inför ett *vägval*”, ”viktig *väckarklocka* för Europa”, ”EU *halkar efter* sin omvärld”, ”i *kölvattnet* av den ekonomiska krisen”, ”*förändringens vindar* kulminerar” osv.

De flesta av Reinfeldts metaforer är så kallade rörelsemetaforer. De illustrerar dynamik, dramatik och förändring, vilket kompletterar Reinfeldts lugna stil väl.

Besjälning är också en typ av metafor. Genom att förmänskliga orden skapas ett starkare och mer levande uttryck. Detta är historiskt sett vanligare i det engelska språket men tycks bli allt vanligare även i svenskan: ”Det fria Europa vi idag *känner*”, ”Vi *möter* idag ett helt annat Europa”, ”Sveriges *relation* till Europa”, ”felaktig svensk *självbild*”.

Reinfeldt talar om Europa och Sverige som personer. Om vi tänker på länder och världsdelar som personer blir kanske ansvarskänslan större och det hela mer greppbart. I det här fallet handlar det om när Sverige röstade nej till ett medlemskap i EG 1991, vilket Reinfeldt förklarar med att svenskarna hade en felaktig självbild eftersom vi inte deltagit i andra världskriget och ”delar inte den erfarenhet av krigets fasor som kännetecknar övriga delar av Europa.”

3.3.2. *Synekdoke*

Synekdoke är en nästintill oundviklig stilfigur som förmodligen ofta uppstår omedvetet. Det är ett sätt att uttrycka något med hjälp av en del som får representera något annat. När Reinfeldt talar om ”mina europeiska kolleger” är det enklare än att rada upp alla de personer han syftar på eller att börja berätta om han till exempel syftar på EU-kommissionärer eller Europaparlamentets ledamöter.

Frihet får representera *självständighet* när Reinfeldt berättar om Estland, Lettland och Litauen:

Jag kommer i år att resa till alla våra baltiska grannländer Estland, Lettland och Litauen för att fira att det är 20 år sedan de *återfick sin frihet*.

3.3.3. *Perifras*

När Reinfeldt vill tala negativt om vänsterpolitiken och positivt om högerpolitiken, är han väl medveten om det underförstådda i hans sätt att uttrycka sig. Istället för att tala om vänsterpolitik och högerpolitik använder han sig av omskrivande beteckningar, perifraser:

Vi håller på att gå från *ett samhälle med höga skatter till ett samhälle som kombinerar god tillväxt med höga klimat-, kunskaps- och välfärdsambitioner*.

Budskapet är underförstått men inte avsett att vara svårt att förstå. Det är ett sätt att lyfta fram sin egen politik på ett väldigt positivt sätt genom att sätta det i relation till den motsatta politiken, som om det handlade om gott och ont.

En del perifraser kan bli fasta uttryck som till exempel ”den svenska kronan” som vi kallar den svenska valutan. När Reinfeldt talar om en ”kris för den svenska kronan”, handlar det förstås om en ekonomisk kris

i landet. Här får delen representera helheten och vi har ett exempel på synekdoke.

3.3.4. Allusion

Som jag tidigare nämnde är Reinfeldt ofta explicit i sitt sätt att tala men det förekommer ändå några stycken allusioner i hans tal i Europahuset:

Vi har sett konflikter och slitningar erodera frigörelsens goda intentioner för att bereda plats åt nytt förtryck och mänskligt lidande.

Till en början går det inte att veta om Reinfeldt syftar på något specifikt land eller någon speciell världsdel, men han förklarar snabbt sin tanke i följande mening:

Delar av arabvärlden är just nu i färd med att hantera dessa svåra utmaningar – att omvandla en nyvunnen frigörelse till frihet och demokrati.

På samma sätt börjar Reinfeldt med en allusion för att väcka publikens uppmärksamhet och följer därefter upp med att förklara vad han menar i följande citat:

I år har vi också att minnas att det är 20 år sedan viktiga byggstenar lades för det fria Europa vi idag känner.

Förmodligen vet åhörarna vad statsministern syftar på men att exemplifiera historiska händelser kan förstås också väcka känslor:

Efter några omvälvande år då Berlinmuren fallit och kommunismen störtat samman i Central- och Östeuropa är 1991 året då förändringens vindar kulminerar. 1991 upplöstes Warsawapakten. [...] På tolvslaget för 20 år sedan upplöstes också Sovjetunionen. [...] Vi möter idag ett helt annat Europa. Vi har förmodligen aldrig varit så nära ett fritt och enat Europa som vi är idag.

Jämförelsen mellan dåtidens förtryck och dagens ”fria Europa” utgör inte bara en allusion utan också ett motsatsförhållande, en litotes.

3.3.5. Alliteration

Det finns några enstaka alliterationer i talet men de är alla korta: ”I Europa följer vi *noga och nära* utvecklingen”, ”Det är skillnad på *frigörelse och frihet*”, ”Vi är ett *litet land* i norra Europa”. Alliterationerna ger ett bättre flyt i meningarna och de har en viss förstärkande effekt.

3.3.6. Retoriska frågor

Retoriska frågor är frågor som en talare ställer till sina åhörare utan att egentligen förvänta sig ett svar. Antingen är frågan till för att åhörarna ska tänka till och fundera på något som talaren anser viktigt. Det kan också vara så att talaren ställer frågan, låter åhörarna reflektera en kort stund och sedan svarar på frågan själv. Genom att ställa retoriska frågor får man åhörarna att vakna till och tänka efter. Ledande frågor är ett sätt att försöka få personer att komma fram till ett visst önskat svar. En ledande fråga som Reinfeldt ställer har egentligen bara ett svar: ”nej”. Frågan handlar om att Sverige röstade nej till EG för att kunna skapa sig en egen avskild samhällsmodell:

Samtidigt var detta kanske mer en fråga om en mytbild än om en egen samhällsmodell, för var den egentligen så annorlunda från det vi känner från övriga Europas samhällsbygge?

Om åhörarna har bristande kunskap inom ämnet, är det enkla svaret ”nej”, men självklart handlar det om åsikter som kan gå isär, och ”ja” är givetvis också ett teoretiskt möjligt svar.

En annan fråga som Reinfeldt ställer är följande:

Vad kan då sägas om framtiden? Var står EU idag? Och vilken politik vill Sverige driva i EU?

Dessa frågor är ett sätt för statsministern att byta perspektiv i sitt tal och prata om framtiden istället för historien som han gjort dittills. Frågorna markerar inledningen till vad resten av talet kommer att fokusera på. På så sätt vet också åhörarna ungefär vad talet kommer handla om vilket gör det lättare att hänga med. Strukturen blir alltså öppen, vilket kan behövas i tal som till skillnad från skrivna texter inte har några rubriker som skvallrar om vad innehållet kommer att handla om.

3.3.7. Upprepning

Genom att upprepa något visar man att det är viktigt. En upprepning av en kort fras kan vara slagkraftig, och en varierad upprepning av en något längre formulering kan skapa en ökande slagkraft där sista ledet får särskild kraft. Detta kallas klimax. En sådan känsla bygger den svenska statsministern upp när han pratar om ”den nya världen”:

När jag lyssnade på Obamas tillkännagivande, på toppmötet i Pittsburgh 2009. Då han slog fast att G20 skulle ersätta G8 som främsta forum för internationellt ekonomiskt samarbete. Då bevittnade jag också en bekräftelse på *framväxten av denna nya värld* (1). *En ny jämlikare värld*

(2). *En värld där utvecklings- och tillväxtländerna spelar en minst lika stor roll som den rikare delen av världen.* (3).

Förutom att variera sin upprepning förstärker Reinfeldt sitt uttalande genom att beskriva ”den nya världen” mer och mer utförligt. Han förklarar att ”den nya världen” är mer jämlik och han förklarar vad det innebär. När man uttrycker samma sak med andra ord kallas detta för parafras. (3) exempelvis är en parafras till (2).

Direkt efter ovanstående utdrag fortsätter Reinfeldt att upprepa och underbygga sina påståenden:

Det är på *denna nya globala arena* (1) som den Europeiska Unionen ska hävda sig idag. *En värld med nya aktörer. Med nya möjligheter och utmaningar* (2). Och det är *mot denna bakgrund* (3) som Sveriges aktuella Europapolitik, som jag blivit ombedd att tala om, ska formas.

Det mest typiska för Reinfeldts upprepningar är att han med hjälp av dem förklarar och bygger ut sina påståenden. Det ska vara klart och tydligt för åhörarna vad han pratar om, samtidigt som effekten blir en klimax där åhörarna rycks med.

Ett annat sätt att upprepa sig är att prata om något och sedan exemplifiera det. Detta är också en typ av varierad upprepning och något som passar Reinfeldts explicita stil väldigt väl:

Sveriges självbild har samtidigt genomgått stora förändringar under de senaste decennierna (1: påstående). *Vår ekonomi har skiftat från industri- till tjänsteproduktion* (2: ex. nr 1). *Vår arbetsmarknad har förändrats* (3: ex. nr 2). *Vi håller på att gå från ett samhälle med höga skatter till ett samhälle som kombinerar god ekonomisk tillväxt med höga klimat-, kunskaps- och välfärdsambitioner* (4: ex. nr 3). *Och vi ser nu ut att stå inför en brytningstid i fråga om det svenska partilandskapet* (5: slutsats).

Här går alltså Reinfeldt från påstående till exemplifiering och avslutar sedan med en slutsats. Genom att ge exempel styrker han sitt påstående och genom att dra en slutsats lägger han locket på för vidare diskussion av eller reflektion inom ämnet.

4. Sammanfattning och slutsats

Syftet med uppsatsen var att analysera och jämföra ett amerikanskt politiskt tal, dess översättning till svenska och ett svenskt politiskt tal. Hypotesen var att det amerikanska talet skulle använda sig av retoriska figurer för att övertyga sina åhörare i en större utsträckning än det svenska talet. Det fanns också en förmodan att den svenska stilen skulle avspeglas i den svenska översättningen.

Resultatet undersöktes utifrån fem frågeställningar som varit mer eller mindre enkla att besvara.

1. Vilken typ av retoriska figurer används i det amerikanska talet och dess svenska översättning? Vilka används i det svenska talet?

2. På vilket sätt och med vilket syfte används de olika retoriska figurerna?

I det amerikanska talet i original var hyperbol den mest signifikanta stilfiguren som genomsyrar hela talet. En del överdrifter är så starka att de nästan kan ses som lögner, som när Obama hävdar att den ekonomiska krisen är den värsta på ett århundrade. Självklart kan detta vara en subjektiv bedömning men objektivet bör depressionen på 1930-talet anses värre än den ekonomiska kris som började kring 2008. Andra hyperboler spelar främst på åhörarnas känslor, och publiken förstår att det inte är fakta det handlar om.

Alla hyperboler översätts och därmed finns ingen skillnad gentemot originalet. Reinfeldt använder sig däremot ytterst sällan av hyperboler.

Allusioner och allegorier är vanligt förekommande i Obamas tal. Han refererar öppet till Lincoln och mer dolt till Martin Luther King. En stor del av talet är en allegori som går igenom en stor del av USA:s historia. Alla allusioner och allegorier återges i översättningen förutom ett par stycken som översättaren förmodligen förbisett. Det kan inte ses som ett medvetet val och är därför inte intressant i analysen.

Också Reinfeldt använder sig av allusioner och det finns ett tydligt mönster i hur han nästan alltid tydliggör en allusion och exemplifierar den. Få saker får vara underförstådda.

Alliteration förekommer i båda originaltalen men det är svårt att säga om den är medveten eller inte. Den försvinner dock i alla fall i översättningen.

Några likheter mellan de två politikernas tal är att de båda använder sig av synekdoke och upprepningar. Exempler på synekdoke tycks vara mer omedvetna, medan upprepningarna är tydliga retoriska grepp. Obama uttrycker sig med identisk upprepning, varierad upprepning och stegring. Reinfeldt gör inga identiska upprepningar men jobbar mycket med varierad upprepning i form av exemplifiering och stegringar. I något fall försvinner den identiska upprepningen i översättningen från engelska till svenska.

Metaforer är Reinfeldts motsvarighet till Obamas hyperboler. Reinfeldts talspråk är späckat med metaforer, såväl emotiva som kognitiva men med fokus på de emotiva. Det verkar som att metaforerna främst är till för att skapa en känsla än för att förklara på ett enkelt och pedagogiskt sätt. Lite oväntat är att Reinfeldt använder sig en hel del av besjälning när han talar om Europa och Sverige. Detta har historiskt sett varit förbehållet engelskan men verkar nu bli vanligare och vanligare även i svenskan.

En sak som Reinfeldt gör, men som inte förekommer i Obamas tal, är att han ställer ett antal retoriska frågor. Frågorna är till för att få publiken att tänka efter, alternativt ställer han en fråga för att uppmärksamma ett problem. Därefter besvarar han frågan.

3. Är retoriska stilfigurer mer frekventa i det amerikanska talet än i det svenska?

I Reinfeldts tal återfinns 71 retoriska stilfigurer och i Obamas tal 115, utifrån de kategorier som undersöks i uppsatsen. Framför allt är det fler fall av synekdoke och allusioner i Obamas tal.

4. Är de retoriska figurerna lika frekventa i det amerikanska talet på originalspråk som i dess svenska översättning?

I översättningen blir antalet identiska upprepningar något färre och som tidigare nämnts saknas en del av översättningen, men i stort återges de flesta av stilfigurerna. Några metaforer och fall av besjälning försvinner också i översättningen.

5. Förändras användningen av retoriska figurer i den svenska översättningen av det amerikanska talet så det blir mer likt det svenska talet i original?

Översättningen till svenska har ingen tendens till att få en mer "svensk" stil än det amerikanska originalet. De mest typiska stilfigurerna i Obamas tal är hyperboler, allusioner och allegorier. Dessa återfinns alltid i översättningen (förutom den allegori som saknas i översättningen). Det som förändras något i översättningen är de identiska upprepningarna och allitterationen. De identiska upprepningarna som försvinner är dock bara ett fåtal, så de kan inte ses som signifikanta. En del fall av besjälning faller också bort men besjälning var något som Reinfeldt använde sig av flitigt så det kan inte anses mer "svenskt" att inte använda besjälning.

Obama använder sig av något fler allitterationer än Reinfeldt och dessa försvinner också i översättningen. Det är egentligen det enda tecknet på att översättningen skulle få en stil som mer liknar det svenska talet. Jag anser dock att detta är en så liten del av alla de stilfigurer som analyserats, och detta resultat bör därför inte tala emot slutsatsen att översättningen inte har en tendens att få en mer "svensk" stil än originalet på engelska.

Hypotesen i denna uppsats var att det amerikanska talet har en starkare strävan att övertyga med hjälp av retoriska stilfigurer. Sett endast till antalet retoriska stilfigurer är detta sant; Obamas tal innehåller 115 stilfigurer och Reinfeldts tal 71. Detta är dock ett svagt påstående om man bara ser till antalet, eftersom olika stilfigurer har olika syften. En del av dem är till för att övertyga medan andra är till för att utsmycka. En utsmyckning kan i och för sig vara ett sätt att fånga och behålla publikens intresse, vilket indirekt gör att den övertygas.

Den största skillnaden mellan det svenska och amerikanska talet var att det amerikanska var genomsyrat av hyperboler och det svenska av metaforer. Metaforerna har oftast en utsmyckande och emotiv funktion i Reinfeldts tal och därför kan de ses som indirekt påverkande. Obamas hyperboler är rättframma och väldigt tydliga, vilket innebär en direkt metod med syftet att påverka. Den direkta metoden och det större antalet stilfigurer i det amerikanska talet stärker hypotesen att det har en starkare strävan att påverka med hjälp av retoriska stilfigurer.

Materialet för denna uppsats är inte tillräckligt stort för att styrka en hypotes om att amerikanska tal generellt präglas av en starkare strävan än svenska tal att påverka med hjälp av retoriska stilfigurer. Eftersom mycket lite tidigare forskning om översättning av retoriskt material gjorts, skulle detta kunna vara ett möjligt intressant ämne att forska

vidare om. Då skulle även studier kunna göras av olika typer av tal inom olika kategorier och sådana studier skulle även kunna göra det möjligt att gå in djupare i översättningsteorin och utöka antalet undersökta retoriska stilfigurer.

Material och litteraturförteckning

Material

Barack Obamas segertal till folket 4 november 2008: *If There Is Anyone Out There Who Still Doubts That America Is a Place Where All Things Are Possible... Tonight Is Your Answer* [www].

<<http://www.newsweek.com/blogs/stumper/2008/11/05/if-there-is-anyone-out-there-who-still-doubts-that-america-is-a-place-where-all-things-are-possible-tonight-is-your-answer.html>>. Publicerat 2008-11-05. Hämtat 2011-05-24.

Barack Obamas tal på svenska, översatt av TT [www].

<http://www.svd.se/nyheter/utrikes/obamas-tal-till-folket-ord-for-ord_1996773.svd>. Publicerat 2008-11-05. Hämtat 2011-05-24.

Statsminister Fredrik Reinfeldts tal om Sveriges aktuella Europapolitik i Europahuset den 7 mars 2011 [www].

<<http://www.sweden.gov.se/sb/d/14161/a/162397>>. Hämtat 2011-05-24.

Litteratur

Björke, Sara 2008. "Så kommer en person in som länge har stått utanför." En jämförande studie av fyra svenska partiledares metaforbruk i partiledardebatt. (Kandidatuppsats i svenska/nordiska språk. Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet). Tillgänglig: <http://www.uppsatser.se/uppsats/f10dc075d2/>. Hämtad 2011-05-20.

Carlsson, Bertil 1991. *Kvalitativa forskningsmetoder för medicin och beteendevetenskap*. Stockholm: Liber/Almqvist & Wiksell medicin.

Egersten, Linda 2003. Hyllning som politisk kriskommunikation? – En studie av Göran Perssons tal i samband med mordet på utrikesminister Anna Lindh 2003. (Kandidatuppsats i retorik.

- Institutionen för kommunikation, medier och IT, Södertörns högskola). Tillgänglig:
<<http://sh.diva-portal.org/smash/get/diva2:234544/FULLTEXT01>>.
Hämtad 2011-05-20.
- Elmelund Kjeldsen, Jens 2008. *Retorik idag. Introduktion till modern retorikteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Hellspong, Lennart 2004. *Konsten att tala. Handbok i praktisk retorik*. Lund: Studentlitteratur.
- Ingo, Rune 2007. *Konsten att översätta. Översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Lakoff, George & Johnson, Mark 1980. *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press.
- National Conference of State Legislatures [www]. Hämtat från <<http://www.ncsl.org/?tabid=13307>>. Publicerat 2011-05-06. Hämtat 2011-05-30.
- Renberg, Bo 2007. *Retorikanalys. En introduktion*. Lund: Studentlitteratur.
- Stålhammar, Mall 1997. *Metaforernas mönster i fackspråk och allmänspråk*. Stockholm: Carlsson.
- Svenska akademiens ordlista* [SAOL][www].
Tillgänglig: <<http://www.svenskaakademien.se/web/Ordlista.aspx>>.
Hämtat 2011-04-13.
- Swanson, Joseph, Williamson, Samuel. 1972. Estimates of National Product and Income 1919–1941. *Explorations in Economic History* 10, 1972:1. University of Iowa, USA. S 53–73.
- Uvehammer, Marianne 2005. The Impact of Linguistic Strategies in Political Debate. A Linguistic Discourse Analysis of the First Bush and Kerry Presidential Debate, 2004. (Examensarbete engelska 10 p. Institutionen för individ och samhälle, Högskolan i Trollhättan/Uddevalla). Tillgänglig:
<<http://hv.diva-portal.org/smash/get/diva2:216059/FULLTEXT01>>.
Hämtat 2011-05-21.